

מובא במשנה מקרה בו אדם עם שתי נשים ששמותיהן שווה, אמר לסופר לכתוב גט- ולא יזהה אשה שהוא ירצה יגרש. המשנה מכריעה שהגט במקרה הנ"ל פסול. ומבארת הגמרא שהחידוש, ש'אין ברירה' כלומר, אי אפשר לומר למפרע למי מהנשים הגט שייך.

שאל רב הושעיא את רב יהודה על מקרה בו אדם כותב גט לאשה הראשונה שתצא מהפתח. וענה רב יהודה שהדבר שנוי במשנה, שאין ברירה, כלומר הגט הנ"ל פסול. אמנם אביי רואה הבדל מהותי בין המקרה של רב הושעיא למקרה של המשנה, וכך לשון הגמרא (שם כה.):

בעא מיניה רב הושעיא מרב יהודה: אמר ללבלר כתוב לאיזו שתצא בפתח תחילה, מהו? אמר ליה, תניתוה: יתר מיכן, אמר ללבלר כתוב לאיזו שארצה אגרש - פסול לגרש בו, אלמא אין ברירה.. אמר אביי: קא בעי מיניה תולה בדעת אחרים, וקא פשיט ליה תולה בדעת עצמו, והדר מותיב ליה תולה בדעת אחרים! אמר רבא: מאי קושיא? דלמא דמאן דאית ליה ברירה, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה, ומאן דלית ליה ברירה, לא שנא תולה בדעת עצמו ולא שנא תולה בדעת אחרים לית ליה ברירה.

אביי סובר שיש לחלק, במקרה של המשנה מדובר שאין ברירה מפני שהדבר תלוי בדעת הבעל, אך אולי אם הדבר תלוי בדעת אחרים אולי יהיה בירור למפרע?

נראה שיסוד הדברים טמון במהות מעשה האדם. כלומר, כשיש מעשה שאיננו שלם, אזי יתבררו דברים לעתיד, והשאלה האם הברור יחשב כאלו נעשה מתחילה מעשה שלם. גם לעשיית מעשה חלקי יש שתי צורות:

- א. תולה בדעת עצמו- המעשה איננו שלם משום שרצונו של האדם לא הושלם, וכן גם המציאות.
- ב. תולה בדעת אחרים- המעשה יכול להיות שלם מצד רצון האיש, אך לא מצד המציאות.

ע"כ יש הוה אמינא לאביי שתולה בדעת אחרים 'יש ברירה', מפני שהמעשה של האיש הוא מעשה שלם מצד הרצון שלו. נקודה זו מחדדת שנקודת הרצון באדם יוצרת את החלות של המעשה, כלומר, אם יש חסרון ברצון המעשה איננו שלם. כל הפסול של הגט במשנה הוא מפני שהמעשה איננו שלם, ובודאי שאין במעשה חלקי גט. יתר על כן, שמספיק רצון שלם של האיש שהוא משלים את המעשה, גם שבמציאות בפועל הוא איננו שלם.

רבא חולק על אביי, וסובר שאין לחלק בין תולה בדעת עצמו, לבין תולה בדעת אחרים. נראה לענ"ד שלרבא צריך שני תנאים: א. רצון שלם. ב. מעשה שלם. ואם אחד מהם נפגם, אזי אין גט.

עולה מהאמור, שהתנא של המשנה סובר שאין ברירה בגיטין, ואי אפשר לברר למי שייך הגט. לאביי כשהדבר תלוי בדעת עצמו אין רצון המעשה שלם, ולרבא אפילו שהדבר תלוי בדעת אחרים אין המעשה שלם. עפ"י הבנה זו, אפשר לומר שיש מי שחולק וסובר שיש ברירה בגיטין אך לא התנא שלנו (עיי' יש"ש ופנ"י).

אמנם ר"י בתוספות (ד"ה לאיזו) סובר שלמרות שביארה הגמרא שדין הנ"ל במשנה הוא לסובר "אין ברירה", עדיין לכולי עלמא בגיטין לא שייך "יש ברירה". והקשה הפני הושע, שהרי בגמרא נידונה באיזו ברירה מדובר. כלומר, יש חולקים על ההבנה המוחלטת שאין ברירה בכל מצב בגיטין!

נראה לענ"ד שר"י הלך לפי שיטת הירושלמי, וכך מובא שם (פ"ג ה"א):

מהו יתר מ'אין'? תמן נכתב לשמו ולא נכתב לשמה, ברם הכא נכתב לשמו ולשמה, אלא שלא היה לה כרות לשמה משעה ראשונה.

מבאר הירושלמי, שכל החידוש של המקרה האחרון במשנה: שאמר האיש לסופר כתוב גט עם שם של נשותיו (שהיו שמותיהן שוות). ואמר שלא יזהה אשה שהוא ירצה יגרש- הגט פסול. מפני שלא היה כרות לשמה של האשה משעה ראשונה. כלומר, הירושלמי איננו אומר על דרך השלילה 'לא הוברר' או 'אין ברירה', אלא באופן שלכתחילה צריך להיות שם האשה לשמה משעת הכתיבה.

ולכן כל השקלא וטריא של הבבלי איננו מופיע בירושלמי, שהרי לא משנה דעת עצמו או דעת אחרים- יש פסול בכתיבת הגט שלא היה כרות לשמה. גם אם לאחר מכן יתברר, וגם אם נעשה מעשה שלם מצד רצון האיש- אין הגט פועל במציאות. יתר על כן, אין דין הברור נידון כאן, משום שאמרה תורה "וכתב לה ספר כריתות", ולא 'וכתב ספר כריתות', 'לה' בודאי שחייב לשמה, וכך מבאר הריקאנטי (דברים כד,א):

והבן אמרו ספר כריתות, כי כמו שנדווגו גופיהן כך קודם יצירתן נדווגו נשמותיהן, ובהתפרדן זה מזה צריך ספר כריתות שיכרות ביניהן, גם צריך לשמה שנאמר וכתב לה לשמה.

כמו שהזיווג הוא קודם יצירתם "משעה ראשונה", כך גם הכריתות נכתב לשמה בספר "משעה ראשונה", ולא בעקיפין.